

Ks. Rudolf Pierskała*

Opole

CELEBRACJA MSZY SZKOLNEJ

Kształtowanie obrzędów Mszy św. z udziałem dzieci

WPROWADZENIE

Celebrowanie Mszy św. z udziałem dzieci zaleca się zwłaszcza w ciągu tygodnia¹, gdyż przyniesie ona wtedy dzieciom więcej pożytku duchowego. W naszych parafiach taką Mszę nazywa się Mszą szkolną, sprawowaną każdego tygodnia dla dzieci ze szkoły podstawowej. W mniejszych parafiach uczestniczą w niej także gimnazjaliści, w większych natomiast celebruje się dla gimnazjalistów Mszę św. odrębnie. Ma to swoje znaczenie formacyjne, gdyż gimnazjaliści nie chcą uważać się już za dzieci, dlatego niechętnie biorą udział we Mszy szkolnej dla dzieci ze szkoły podstawowej.

Każdą Mszę szkolną należy wcześniej starannie przygotować. *Dyrektorium o Mszach z udziałem dzieci* szczególnie akcent kładzie na przygotowanie modlitw, śpiewów, czytań, wezwań w modlitwie wiernych. To uprzednie przygotowanie wymaga umiejętności porozumienia się z dorosłymi i z dziećmi, którzy będą wypełniać specjalne funkcje podczas tej Mszy św. (por. DMD 29).

* **Rudolf Pierskała**, ks. dr hab. nauk teologicznych w Zakresie Liturgiki – ur. 1959, kapłan diecezji opolskiej, adiunkt w Katedrze Liturgiki i Hagiografii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Członek zespołu redakcyjnego czasopisma „Liturgia sacra”. Redaktor kalendarza liturgicznego diecezji opolskiej. Mistrz ceremonii uroczystości pontyfikalnych w diecezji opolskiej. W 2008 roku opublikował swoje badania dotyczące kultu Eucharystii: *Pozamszalny kult Chrystusa w Eucharystii w posoborowej reformie liturgicznej*, Opole 2008, ss. 413.

¹ Por. *Dyrektorium o Mszach świętych z udziałem dzieci* (DMD), w: *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła*, oprac. J. Miazek, Warszawa 1987, nr 20.

Przygotowanie takiej Mszy musi uwzględnić także miejsce celebracji oraz posługi i funkcje wszystkich dzieci i dorosłych, którzy mają je wypełniać (por. tamże, nr 22–24)². W większych wspólnotach parafialnych trzeba utworzyć w miarę możliwości więcej grup dzieci z uwzględnieniem poziomu formacji religijnej i przygotowania katechetycznego. Mogłyby to być tygodniowe Msze szkolne dla poszczególnych klas albo dwu, lub trzech klas razem, w zależności od liczby dzieci. Celebacje tego rodzaju mogą stanowić doskonałą okazję do zaktywizowania dzieci w liturgii mszalnej oraz adaptacji gestów, znaków, postaw, formuł liturgicznych i czytań biblijnych dostosowanych do mentalności oraz poziomu rozwojowego najmłodszych³.

OBRZĘDY WSTĘPNE

Mszał Rzymski przewiduje następujące elementy obrzędów wstępnych Mszy św.: wejście, pozdrowienie, akt pokutny, *Kyrie*, „Chwała na wysokości” i kolekta⁴. Wymienione elementy mają charakter wstępu, wprowadzenia i przygotowania. Zadaniem tego obrzędu jest zawiązanie wspólnoty przez wiernych, którzy gromadzą się razem, oraz przygotowanie ich do uważnego słuchania słowa Bożego i godnego sprawowania Eucharystii⁵.

Zadanie wytworzenia wspólnoty musi koniecznie zostać zrealizowane we Mszy z dziećmi. Trzeba starać się o to, aby takie właśnie nastawienie wytworzyło się w dzieciach i nie było obciążone nadmiarem obrzędów, jakie w tej części są przewidziane (por. DMD 40)⁶. Dla osiągnięcia tego celu nie trzeba zawsze jednakowo podkreślać obrzędowości wszystkich elementów. Przez odpowiedni dobór należy w sposób łatwy i prosty wytworzyć poczucie wspólnoty. Wszystkie elementy obrzędów wstępnych powinny być jednak przez dzieci sukcesywnie poznawane, aby tą drogą formacji przygotować je do integracji ze wspólnotą parafialną podczas Mszy św. niedzielnej⁷. Zgodnie ze wskazaniem *Dyrektorium o Mszach z udziałem dzieci* wolno niekiedy opuścić jeden czy drugi elementy rytu wstępnego, a inny ewentualnie bardziej rozbudować. Jednak zawsze powinien być przynajmniej

² Zob. A. Walder, *Msza św. z udziałem dzieci. Próba praktycznego zastosowania odnośnych przepisów*, w: *Łądzkie sympozja liturgiczne*, red. A. Durak, Kraków 1997, s. 143–150.

³ Zob. R. Pierskała, *Msza święta z udziałem dzieci w Dzień Pański czy w dzień powszedni?*, „Studia liturgiczno-pastoralne” 2 (1994), s. 190.

⁴ *Mszał Rzymski dla diecezji polskich* (MR), Poznań 1986, s. 2*–11*.

⁵ *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* (OWMR), nr 46.

⁶ Zob. J. Hermans, *Eucharistie feiern mit Kindern. Eine liturgiewissenschaftliche Studie über die Teilnahme des Kindes an der Eucharistiefeier in Vergangenheit und Gegenwart*, Kevelaer 1991, s. 525–540.

⁷ H. Dobiosch, *Msza św. z udziałem dzieci. Spostrzeżenia odnośnie praktyk duszpasterskich w parafiach niemieckiego obszaru językowego*, „Wiadomości Urzędowe Diecezji Opolskiej” 42,9 (1987), s. 303.

jeden element wprowadzający, który zostanie zakończony kolektą. Przy wyborze poszczególnych elementów należy zwracać uwagę na to, aby każdy z nich pojawił się w odpowiednim czasie i żaden z nich nie został pominięty (por. DMD 40).

Wytworzenie wspólnoty przez zgromadzone dzieci

Dzieci przychodzą do kościoła z hałaśliwego i zagonionego świata, nieraz są bardzo głośne i często niespokojne, dlatego nie potrafią się skupić. Na początku Mszy św. należy więc w jakiś sposób dysponować je do skupienia i zawiązania zgromadzenia.

Procesyjne wejście dzieci wraz z celebrującym kapłanem może pomóc w lepszym uświadomieniu sobie, że w tej chwili tworzy się wspólnota (por. DMD 33). Podczas Mszy szkolnej celebrowanej w parafiach w dzień powszedni każdego tygodnia, przynajmniej niektóre dzieci z klasy, która uczestniczy w przygotowaniu Mszy szkolnej w danym tygodniu, mogłyby iść razem z kapłanem w procesji na wejście, niosąc odpowiednie dary lub symbole. Można wskazać na następujące elementy, które mogłyby być niesione przez dzieci w procesji wejścia: Lekcjonarz, Ewangeliarz, zapisane na kartkach poszczególne wezwania modlitwy wiernych itp. W zależności od okresu liturgicznego mogą dzieci nieść jeszcze inne elementy, np.: lampiony w Adwencie, palmy przed Niedzielą Palmową, dary żniwne, dary na Tydzień Miłosierdzia⁸.

Do zawiązania wspólnoty może służyć opowiadanie dziecka lub dorosłego, które ma miejsce po pozdrowieniu wiernych przez kapłana. Może to być np. temat głodu (czyjeś własne przeżycie lub relacja z gazety), temat związany z chorymi (ktoś opowiada własną radość z odwiedzin w szpitalu itp).

Kapłan przez pozdrowienie liturgiczne zgromadzonego ludu oznajmia wspólnocie obecność pośród niej samego Pana. Przez to pozdrowienie i odpowiedź ludu ujawnia się misterium zgromadzonego Kościoła. Po pozdrowieniu liturgicznym ludu kapłan albo diakon, lub osoba świecka usługująca może w bardzo krótkich słowach wprowadzić wiernych w treść Mszy św. danego dnia (por. OWMR 50). Elementem zawiązującym wspólnotę może być więc samo pozdrowienie, gdyż w komunikacji międzyludzkiej pozdrowienie należy do bardzo elementarnych gestów. Kiedy bliscy sobie ludzie spotykają się, zaczynają spotkanie od wzajemnego pozdrowienia słowem oraz odpowiedniego gestu, w zależności od wzajemnych relacji osobowych. Celebrans po pozdrowieniu liturgicznym może jeszcze w różny sposób pozdrowić dzieci, może to uczynić indywidualnie lub pozdrowić wszystkich zgromadzonych. Dzieci natomiast mogą pozdrowić się wzajemnie przez uścisk dłoni albo wytworzenie łańcucha, lub koła złączonymi rękami. Zgromadzonych w kościele może pozdrowić przedstawiciel rady duszpasterskiej, ktoś z rodziców, katecheta,

⁸ Por. tamże.

nauczyciel, wychowawca klasy albo przedstawiciel zapraszającej grupy.

Zawiązaniu wspólnoty może służyć bezpośrednio przed rozpoczęciem Mszy św. wyuczenie pieśni, którą będzie się śpiewało w czasie Eucharystii. Wskazane jest, aby była to tylko jedna pieśń, która będzie łatwa do zapamiętania. Lepiej byłoby, gdyby dzieci nauczyły się tej pieśni już wcześniej w klasach, czy zespołach podczas lekcji religii, wtedy przed Mszą będzie chodziło o zharmonizowanie wszystkich.

Wytworzeniu wspólnoty może posłużyć dialog po liturgicznym pozdrowieniu, zamiast słowa wstępnego, prowadzony przez dzieci na temat hasła albo tematu danej Mszy św.

Można wskazać na jeszcze inne sposoby pomagające w zawiązaniu wspólnoty, do których należą: medytacja obrazu (np. przezrocze, plakat, montaż obrazowy wykonywany przez dzieci), krótka inscenizacja, pantomima lub nawet taniec religijny.

Zadanie to może spełnić także pieśń, gra organowa lub instrumentalna, nawet odtwarzanie muzyki, ale jest to jednak forma trudniejsza dla dzieci. Trzeba ją czasem poprzeć obrazem lub komentarzem, gdyż same melodie nie przemawiają do dziecka. Element taki musi koniecznie u dziecka wywołać pewne skojarzenia, gdyż inaczej będzie nieskuteczny⁹.

Akt pokuty

Po pozdrowieniu ołtarza i zgromadzonych wiernych kapłan wzywa do aktu pokuty, jaki po krótkiej chwili milczenia spełnia cała społeczność w formie wspólnego wyznania (por. OWRM 51).

Dziecko ma poczucie winy i odczuwa potrzebę doznania przebaczenia. Nie wszystkie uchybienia u dziecka zaraz muszą być grzechem, ale faktem jest, że dzieci wzajemnie się obrażają i wyrządzają sobie krzywdę, dlatego byłoby błędem zrezygnowanie z aktu pokuty w ogóle. Dla poznania i uznania winy można dzieciom pomóc przez: krótkie zdania wskazujące na konkretne przewinienia, zachęcanie dzieci do samodzielnego rachunku sumienia, wspólne recytowanie utartych formuł aktów pokutnych, odmawianie aktu pokutnego przez kogoś z uczestników, stawianie pytań, zachęcanie dzieci, aby gestem ukazały chęć wzajemnego przebaczenia i gotowość naprawienia krzywdy¹⁰.

Mszał Rzymski przewiduje cztery formy aktu pokutnego: spowiedź powszechna, dialog kapłana z wiernymi, wezwania tropowane i pokropienie wodą (por. MR, s. 5*–10*). Należy dzieci stopniowo we wszystkie te formy wprowadzić.

⁹ Zob. H. Dobiosch, *Msza św. z udziałem dzieci...*, s. 303.

¹⁰ Zob. tamże, s. 304.

Kyrie i Gloria

Wezwania do Chrystusa *Kyrie* po akcie pokuty nie odmawia się, jeżeli użyto trzeciej lub czwartej jego formy (por. MR 11*). Jeżeli wezwania są stosowane, to dobrze byłoby podać przedtem krótkie wprowadzenie do nich, aby dzieciom ułatwić ich zrozumienie, np.: „Naszego dobrego Ojca w niebie chcemy prosić o przebaczenie”.

Jeżeli wykonuje się śpiew *Gloria*, wtedy dla ułatwienia dzieciom uczestniczenia w śpiewie można używać dobrych przekładów popularnych wraz z melodiami, zatwierdzonych przez kompetentną władzę, chociażby nie we wszystkim zgadzały się z tekstami liturgicznymi (por. DMD 30).

Kolekta

Modlitwa dnia, czyli kolekta jest obowiązkowym zakończeniem obrzędów wstępnych. Przewodniczącemu liturgii wolno wybrać z Mszału Rzymskiego tekst tej modlitwy bardziej przystosowany do dzieci, nawet jeżeli nie przypada ona na dany dzień, musi jednak uwzględnić okres liturgiczny (por. DMD 50). Może ona być uwieńczeniem i zebraniem wszystkich wyrażonych poprzednio przez dzieci indywidualnie prośb. W takim przypadku stanie się prawdziwie liturgicznie znaną kolektą.

W niektórych przypadkach sama możliwość wyboru modlitwy z Mszału Rzymskiego okaże się niewystarczająca, aby dzieci mogły traktować tę modlitwę jako wyraz ich własnego życia oraz ich przeżyć religijnych, dlatego że modlitwy zostały ułożone raczej z myślą o dorosłych. W takim przypadku można tekst modlitwy z Mszału przystosować do potrzeb dzieci. Trzeba przy tym zachować jej cel, a także jej istotę oraz unikać wszystkiego, co jest obce formie literackiej modlitw przewodniczącego, jak upomnień moralnych i zbyt dziecinny sposób mówienia (por. DMD 51). Tekst modlitwy dnia należy przygotować na piśmie przed liturgią¹¹.

Kolekta w swojej strukturze liturgicznej przewiduje chwilę milczenia kapłana i ludu po wezwaniu do modlitwy, aby wszyscy mogli uświadomić sobie, że stoją w obliczu Boga, i wyrazić w sercu swoje prośby (OWMR 54). Podczas Mszy św. z dziećmi również należy zachować milczenie we właściwym czasie, aby za dużo miejsca nie przyznawać akcji zewnętrznej. Dzieci są zdolne do refleksji i rozważania na swój sposób, ale trzeba je do tego stopniowo wprowadzić. Koniecznie w tej sprawie trzeba dziećmi odpowiednio i mądrze pokierować, aby nauczyć je zwrócenia myśli ku sobie, tak by potrafiły, chociaż przez małą chwilę oddać się rozważaniu albo w sercu swoim wielbić Boga i modlić się do Niego (por. DMD 37).

¹¹ Por. *Zalecenia duszpasterskie Episkopatu Polski w związku z Dyrektoriem o Mszach z udziałem dzieci*, w: *To czyńcie na moją pamiątkę...*, s. 240, nr 9 d.

LITURGIA SŁOWA BOŻEGO

Główną część liturgii słowa stanowią czytania wzięte z Pisma Świętego oraz wykonywane między nimi śpiewy. Homilia zaś, wyznanie wiary i modlitwa wiernych są rozwinięciem i zakończeniem liturgii słowa (por. OWMR 55). Podobne elementy muszą być zastosowane w Mszach z dziećmi, w których nigdy nie może zabraknąć czytania biblijnego (por. DMD 41)¹². Czasem poleca się użycie dwóch lub nawet trzech czytań. Jako czytania można byłoby zastosować także teksty niebiblijne, np.: żywoty świętych, opowiadanie religijne, wiersze religijne, które mogą być wykonywane przez dzieci indywidualnie lub grupowo. Nigdy jednak nie może zabraknąć czytania wziętego z Ewangelii (por. DMD 42)¹³.

Obszerny zakres dopuszczonych adaptacji możliwy jest w liturgii słowa Bożego¹⁴. Jeżeli czytania z dnia są dla dzieci zbyt trudne, wolno ograniczyć się jedynie do Ewangelii. Z tych samych racji wolno wziąć inne, bardziej odpowiednie czytanie z Lekcjonarza mszalnego, a nawet bezpośrednio z Pisma Świętego, uwzględniając jednak zawsze okres liturgiczny. Dopuszczalne jest także opuszczenie pewnych wierszy tekstu biblijnego, byle tylko zachowany został jego sens, ciągłość myśli i styl. Nie wolno jednak posługiwać się parafrazą Pisma Świętego, chociaż dozwolone jest korzystanie z przekładu Biblii używanego w katechezie, jeżeli jest on już zatwierdzony przez władzę kościelną (por. DMD 42–45). Poleca się też opracowanie odrębnego Lekcjonarza do Mszy św. z udziałem dzieci (por. tamże, nr 43)¹⁵.

W celu lepszego zrozumienia czytań biblijnych należy poprzedzić je krótkim wprowadzeniem ułatwiającym dzieciom przyjęcie treści słowa Bożego, np.: opis jakiegoś zdarzenia, ilustrowanie tekstu obrazem, ukazywanie Pisma Świętego i oddanie mu czci. Godne polecenia byłoby organizowanie od czasu do czasu procesji z Ewangeliarzem od ołtarza do ambony. Udział przynajmniej niektórych dzieci w takiej procesji wyraźniej ukaże obecność Chrystusa głoszącego naukę swojemu ludowi (por. DMD 34). Konieczne jest wyjaśnianie czytania, co można uczynić przez homilię lub dialog z dziećmi.

Jako śpiew między czytaniem stosuje się psalm responsoryjny, pieśń w formie psalmicznej, aklamację *Alleluja* z prostym werselem, a czasem nawet święte milczenie. Jeżeli czyta się jedynie Ewangelię, to śpiew ten można wykonać dopiero po homilii (por. DMD 46)¹⁶. W tym śpiewie zawsze powinny brać udział dzieci.

¹² Zob. J. Hermans, *Eucharistie feiern mit Kindern...*, s. 541–615.

¹³ Zob. R. Pierskała, *Adaptacja tekstów biblijnych we Mszy św. z udziałem dzieci*, w: *Lądzkie sympozja...*, s. 135–141.

¹⁴ Zob. J. Kudasiewicz, *Adaptacja tekstów biblijnych we Mszy św. z udziałem dzieci*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 30,2–3 (1977), s. 113–127.

¹⁵ Zob. R. Pierskała, *Słowo Boże dla dzieci. Adaptacja Lekcjonarza do Mszy świętej z udziałem dzieci*, Opole 1996, s. 198–203.

¹⁶ Por. C. Krakowiak, *Liturgia Mszy św. z udziałem dzieci*, w: *Mszal księgą życia chrześcijańskiego*, red. B. Nadolski, Poznań 1986, s. 442.

Psalm responsoryjny nie powinien być stale opuszczany, gdyż dzieci tworzą także wspólnotę odpowiadającą. Psalm responsoryjny może przybrać również takie formy, jak: dostosowane w przekładzie dla dzieci psalmy; dzieci odpowiadają na odczytywane wersety wspólnym śpiewem *Alleluja*; zastosowanie odpowiednich pieśni (np. *Niechaj z nami będzie Pan*), medytacja obrazu, szczególne akcje dzieci (np. montaż obrazu), mała inscenizacja wykonana przez dzieci; dzieci formułują postanowienia; dzieci planują akcję dla ludzi dotkniętych jakimś nieszczęściem (np. powódź, tornado, susza)¹⁷.

Istotną rolę w liturgii, a zwłaszcza w Mszach z udziałem dzieci spełnia homilia¹⁸, w której można stosować formę dialogu z dziećmi (por. DMD 48)¹⁹. Taki sposób przepowiadania pozwala na wytworzenie bezpośredniej atmosfery między głoszącym słowo Boże a słuchaczami i przez to przyczynia się do lepszego odbioru homilii²⁰. Homilii nie może głosić osoba świecka (por. OWMR 65). Homilia powinna być krótka, ciekawie przedstawiona oraz uwzględniająca różne sytuacje życiowe dziecka, które mogą być przybliżone dzieciom przez wykorzystanie obrazów przygotowanych wcześniej przez same dzieci (por. DMD 36).

Jeżeli pod koniec liturgii słowa Bożego wypada wyznanie wiary, można odmówić z dziećmi mszalne wyznanie wiary albo Symbol Apostolski, gdyż należy on do zakresu ich wykształcenia katechizmowego, lub odnowić przyrzeczenia chrzcielne (por. DMD 49). Jeżeli wykonuje się śpiewane *Credo*, można używać dobrych przekładów popularnych wraz z melodiami (por. tamże, nr 30).

Kapłan przewodniczący kieruje modlitwą wiernych z miejsca przewodniczenia lub z ambony. Przy układaniu wezwań zwykle należy zachować następującą kolejność intencji: w potrzebach Kościoła; w potrzebach społeczności świeckiej; za tych, którzy się znajdują w trudnościach życiowych; za wspólnotę miejscową. Porządek intencji może też w większym stopniu uwzględniać szczególne okazje do modlitwy podczas Mszy szkolnej (Por. MR 14*). Modlitwa wiernych, która kończy liturgię słowa Bożego, może przybierać różne formy: dzieci wygłaszają prośby opracowane i napisane już przedtem na lekcji religii lub na spotkaniu w grupie; dzieci spontanicznie formułują prośby – jednak do takiej formy należy dzieci wprowadzać stopniowo, gdyż formułowania spontanicznych prośb trzeba dzieci wcześniej nauczyć, aby nie były banalne i nie wywoływały śmiechu lub zamieszania pośród dzieci. Modlitwa wiernych nie może sprawiać wrażenia suchych wezwań, należących wyłącznie do sfery myśli, dlatego pożyteczne może być

¹⁷ Por. H. Dobiosch, *Msza św. z udziałem dzieci...*, s. 305.

¹⁸ E. Sobieraj, *Homilia w teologii posoborowej*, w: *Eucharystia w duszpasterstwie*, red. A.L. Szafrński, Lublin 1977, s. 165–247.

¹⁹ Por. J. Tischner, *Kilka uwag na temat Mszy św. dla dzieci przedszkolnych*, „Katecheta” 18,3 (1974), s. 120–123.

²⁰ Zob. Z. Marek, R. Stepien, *Msza św. z udziałem dzieci w wieku przedszkolnym*, w: *Jeżus Chrystus z nami. Podręcznik dla katechizacji dzieci najmłodszych*, t. 1, red. W. Kubik, Warszawa 1983, s. 100.

posługiwanie się obrazami przygotowanymi przez same dzieci dla zilustrowania wezwań modlitwy wiernych (por. DMD 35, 36).

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA

Przygotowanie darów ofiarnych

Na początku liturgii eucharystycznej przynosi się do ołtarza chleb i wino z wodą, czyli dary, które staną się Ciałem i Krwią Chrystusa. Najpierw przygotowuje się ołtarz, czyli stół Pański, będący ośrodkiem całej liturgii eucharystycznej²¹. Na ołtarzu umieszcza się korporał, puryfikaterz, mszał i kielich. Godne uznania jest, jeśli wierni przynoszą chleb i wino, które przyjmuje od nich kapłan, aby je następnie złożyć na ołtarzu (por. MR, s. 15*). Chociaż wierni tak jak dawniej nie składają już chleba i wina przeznaczonych do liturgii ze swoich własnych darów, obrzęd przyniesienia ich do ołtarza zachowuje swoją wymowę i duchowe znaczenie. Procesji z darami towarzyszy śpiew na przygotowanie darów, który trwa przynajmniej do chwili, gdy dary zostaną złożone na ołtarzu (por. OWMR 73, 74)²².

Liturgia eucharystyczna we Mszy szkolnej powinna być tak sprawowana, aby pomogła dzieciom włączyć się w Eucharystię celebrowaną w niedzielę dla całej wspólnoty parafialnej. Po dość absorbującej umysłowo i psychicznie liturgii słowa przygotowanie darów powinno przynieść dzieciom odprężenie i równowagę. Jeżeli obrzędy wstępne i liturgia słowa były naznaczone wielką aktywnością dzieci, to przygotowanie darów może mieć charakter nieco bardziej medytacyjny. Można w takim przypadku wskazać na następujące sposoby kształtowania obrzędu przygotowania darów:

- dzieci w milczeniu przyglądają się akcji toczącej się na ołtarzu, a kapłan odmawia wtedy głośno modlitwy na przygotowanie darów;
- dzieci słuchają krótkiego komentarza do darów ofiarnych, które są owocem ziemi i pracy rąk ludzkich, jako współdziałania Boga i człowieka;
- dzieci śpiewają pieśń, której treść zawsze powinna być komentarzem do akcji na ołtarzu.

Jeżeli obrzęd wstępu i liturgia słowa nie obfitowały zbyt w akcję dzieci, czyli mniej było symboli i gestów, można tę część ukształtować z większą aktywnością dzieci:

- dzieci pomagają przy przygotowaniu ołtarza, przynoszą kwiaty do ołtarza, zapalają świece i dekorują ołtarz;
- dzieci przynoszą do ołtarza naczynie z hostiami, które przedtem same tam włożyły, przynoszą naczynia z wodą i winem (por. DMD 34);

²¹ Por. Instrukcja *Eucharisticum Mysterium*, w: *To czynicie na moją pamiątkę...*, nr 3 a-b.

²² Zob. J. Hermans, *Eucharistie feiern mit Kindern...*, s. 617–619.

- w tym czasie odbywa się zbieranie darów materialnych, np. ofiar pieniężnych na misje, w tygodniu miłosierdzia na biednych, w okresie Wielkiego Postu skarbonki z jałmużną postną itp.;
- dzieci podchodzą do ołtarza i przynoszą swoje dary lub kosz z ofiarami, który wchodząc do kościoła, napełniły²³.

Zakończeniem obrzędu przygotowania darów jest modlitwa nad darami. Jeżeli jest ona mało zrozumiała, należy ją adaptować według sytuacji. Tekst modlitwy należy przygotować na piśmie przed liturgią²⁴.

Modlitwa eucharystyczna

Po wydaniu *Dyrektorium o Mszach z udziałem dzieci* wprowadzono także do liturgii Mszy św. z udziałem dzieci specjalne trzy modlitwy eucharystyczne, dostosowane do mentalności dzieci²⁵. Modlitwy eucharystyczne dla dzieci posiadają ogólną strukturę taką samą jak pozostałe zamieszczone w Mszale Rzymskim, z tym że treść religijną wyrażają językiem prostszym i w sposób bardziej zrozumiały dla dzieci²⁶. Wydany w 1986 roku w Polsce *Mszał Rzymski dla diecezji polskich* był jednym z pierwszych na świecie, do którego włączono także trzy nowe modlitwy eucharystyczne do Mszy z udziałem dzieci²⁷. Ich celem jest ułatwienie dzieciom bardziej świadomego i owocnego uczestnictwa we Mszy św. i przygotowania ich do udziału we Mszach razem z dorosłymi z większym pożytkiem duchowym²⁸.

W modlitwach eucharystycznych na Msze z udziałem dzieci wprowadzono różne aklamacje, które odpowiadają różnemu stopniowi rozwoju dzieci: od najmłodszych do dzieci starszych. Można je recytować lub śpiewać na sposób responsorium. Pierwsza Modlitwa Eucharystyczna jest bardzo prosta, druga stwarza większe możliwości zaangażowania uczestników, trzecia natomiast została wzbogacona licznymi tekstami zmiennymi. Miejsce aklamacji po konsekracji zmieniono z racji pedagogicznych, aby ukazać dzieciom ścisły związek między

²³ Zob. H. Dobiosch, *Msza św. z udziałem dzieci...*, s. 306.

²⁴ Zob. *Zalecenia duszpasterskie Episkopatu Polski w związku z Dyrektorium...*, nr 9 d.

²⁵ Zob. *Modlitwy Eucharystyczne w Mszach z udziałem dzieci* (MR, s. 353*–367*); por. Z. Wit, *Specjalne modlitwy eucharystyczne*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 30,2–3 (1977), s. 98–112; B. Nadolski, *Modlitwy eucharystyczne w Mszach św. z dziećmi*, „Katecheta” 20,2 (1976), s. 76–78; F. Blachnicki, *Modlitwy eucharystyczne dla Mszy z dziećmi oraz o pojednaniu*, „Collectanea Theologica” 45,3 (1975), s. 95–97.

²⁶ Zob. J. Stefański, *Modlitwy eucharystyczne z udziałem dzieci – nowa szansa pastoralna*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 61,5 (1988), s. 427, 428.

²⁷ Zob. tenże, *Mszał polski Pawła VI – nowa szansa duszpasterska*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 34 (1986), s. 294–301; A. Durak, *Nowe modlitwy eucharystyczne*, w: *Mszał księga...*, s. 101.

²⁸ R. Pierskała, *Modlitwy eucharystyczne w Mszach z udziałem dzieci*, w: *Modlitwy eucharystyczne Mszału rzymskiego. Dzieje – teologia – liturgia*, red. H.J. Sobeczko, Opole 2005, s. 288.

poleceniem Jezusa „To czyńcie na moją pamiątkę” i anamnezą. Aklamacja ta może mieć charakter anamnetyczny lub pochwalny. Dla podkreślenia czynnego udziału dzieci w liturgii przed dialogiem prefacji można podawać motywy dziękczynienia, a także w czasie liturgii eucharystycznej wprowadzić odpowiednie gesty i postawy ciała, również jako wyraz świątecznego i radosnego charakteru liturgii. Obok aklamacji, gestów i postaw zewnętrznych należy zwrócić uwagę na uczestnictwo wewnętrzne, które w dużej mierze zależy od odpowiedniej katechezy wyjaśniającej teksty poszczególnych modlitw eucharystycznych²⁹.

Mszał Rzymski dla diecezji polskich podaje następujące wskazania dotyczące stosowania modlitw eucharystycznych w Mszach z udziałem dzieci³⁰:

- Kapłani przewodniczący Mszy z udziałem dzieci powinni dokładnie przestudiować *Dyrektorium o Mszach z udziałem dzieci*, gdyż stanowi ono uzupełnienie do *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*.
- Teksty modlitw eucharystycznych przeznaczone dla dzieci mają je przygotować do owocnego udziału w Mszach dla dorosłych, dlatego nigdy nie należy zmieniać ani przystosowywać dla dzieci pewnych tekstów i obrzędów, np. dialogu przed prefacją, tekstów aklamacji po przeistoczeniu, doksológii. Nie wolno także zmieniać słów przeistoczenia, aby nie wytworzyła się za duża różnica między Mszą z dziećmi a Mszą z dorosłymi (por. DMD 39).
- W tekstach modlitw eucharystycznych dla dzieci opuszczono przepisy dotyczące koncelebry, gdyż ze względu na psychologię dzieci odradza się koncelebranie takich Mszy.
- Uczestnictwo dzieci w modlitwie eucharystycznej powinno być aktywne, dlatego zwiększono liczbę aklamacji, które przerywają monolog celebransa i stanowią formę dialogu, a przez to pozwalają na bardziej uważne i czynne zaangażowanie dzieci w akcję liturgiczną.
- Przewodniczący liturgii powinien dokonać wyboru modlitwy eucharystycznej, biorąc pod uwagę wiek i stopień przygotowania dzieci, dlatego w praktyce I i II Modlitwa Eucharystyczna dla dzieci odpowiada bardziej możliwościom percepcyjnym dzieci młodszych w wieku od 8 do 10 lat, natomiast III modlitwa przeznaczona jest dla dzieci starszych, powyżej 10. roku życia, z powodzeniem może być także wykorzystana we Mszy z udziałem dzieci, które wchodzą w wiek młodzieńczy po ukończeniu 12. roku życia³¹. Wskazuje się też na to, aby wybierać I Modlitwę Eucharystyczną ze względu na

²⁹ Zob. C. Krakowiak, *Modlitwy eucharystyczne w Mszach świętych z udziałem dzieci*, „Anamnesis” 5,2 (1998/1999), s. 65; M. Demczuk, *Formacyjny wymiar Modlitw eucharystycznych we Mszach św. z udziałem dzieci*, „Communio” 14,4 (1994), s. 116–133.

³⁰ *Modlitwy eucharystyczne w Mszach z udziałem dzieci. Wprowadzenie* (MR, s. 353*, 354*); zob. J. Hermans, *Eucharistie feiern mit Kindern...*, s. 620–655.

³¹ Zob. K. Richter, *Das Hochgebet in Meßfeiern mit Kindern*, w: *Gratias agamus. Studien zum eucharistischen Hochgebet*, red. A. Heinz, H. Rennings, Freiburg–Basel–Wien, 1992, s. 429.

prosty język, natomiast II Modlitwę z powodu możliwości szerszego i bogatego uczestnictwa w niej dzieci, a III z racji dodatków związanych z rokiem liturgicznym³². *Dyrektorium o Mszach z udziałem dzieci* miało na uwadze dzieci, które jeszcze nie weszły w okres „preadolescencji” (por. nr 6). Górną granicę wieku dla Mszy z udziałem dzieci w Polsce przyjmowano na 13–14 rok życia³³, obecnie należałoby tę granicę obniżyć do ok. 12. roku życia, czyli do ukończenia przez dzieci szkoły podstawowej, gdyż gimnazjaliści nie chcą być uważani już za dzieci. Używanie tych modlitw zostało ograniczone do Mszy z udziałem dzieci, a więc do Mszy szkolnych, klasowych, w małych grupach oraz w Mszach parafialnych, gdy większość uczestników stanowią dzieci. Zaleca się, aby taką Mszę sprawować zwłaszcza w ciągu tygodnia, gdyż ma ona prowadzić dzieci do udziału w Mszy niedzielnej z dorosłymi (por. DMD 19, 20)³⁴.

- Dla ożywienia uczestnictwa dzieci w modlitwie eucharystycznej można przed dialogiem rozpoczynającym prefację podać szczególne powody do wyrażenia wdzięczności Panu Bogu. Pielęgnować należy troskliwie uczestniczenie wyrażające się w ruchach i postawie ciała stosownie do wieku i miejscowych zwyczajów. Ważnym elementem udziału dzieci w modlitwie eucharystycznej będzie także zachowanie świętego milczenia, zwłaszcza podczas podniesienia Postaci eucharystycznych.
- W Mszale Rzymskim nie przewidziano śpiewu tekstu prefacji modlitwy eucharystycznej dla dzieci, dlatego nie umieszczono melodii do nich. Natomiast tekst samego dialogu przed prefacją mógłby być śpiewany, gdyż jest taki sam jak w innych modlitwach eucharystycznych. Natomiast wolno użyć dobrych przekładów popularnych z melodiami śpiewu „Święty, Święty”, choćby nie zgadzały się z mszalnym tekstem liturgicznym.
- Do odpowiedniej formacji dzieci należy uprzednia katecheza albo cykl homilii wyjaśniających teksty modlitw eucharystycznych dla dzieci³⁵.

OBRZĘDY KOMUNII ŚW.

Ponieważ celebracja Eucharystii jest ucztą paschalną, wypada, aby zgodnie z nakazem Pana wierni należycie usposobieni przyjmowali Jego Ciało i Krew jako duchowy pokarm (por. OWMR 80). W związku z tym po modlitwie eucharystycznej zawsze musi nastąpić Modlitwa Pańska, łamanie chleba i wezwanie

³² Zob. A. Durak, *Modlitwy Eucharystyczne we Mszy świętej z udziałem dzieci*, w: *Lądskie sympozja...*, s. 127–133.

³³ Zob. J. Stefański, *Modlitwy eucharystyczne...*, s. 211.

³⁴ Por. R. Pierskała, *Msza święta z udziałem dzieci w Dzień Pański...*, s. 177–190.

³⁵ Zob. tenże, *Modlitwy Eucharystyczne...*, s. 291, 292.

do Komunii św., ponieważ te elementy są najważniejsze w strukturze tej części Mszy św. (por. DMD 53)³⁶.

Modlitwa Pańska

W Modlitwie Pańskiej prosimy o codzienny chleb, który kojarzy się chrześcijanom zwłaszcza z Chlebem eucharystycznym, a także błagamy o odpuszczenie grzechów, aby prawdziwie święci przyjmowali święte dary. Kapłan wypowiada zachętę do modlitwy, wszyscy zaś wierni zanoszą modlitwę razem z kapłanem (por. OWMR 81).

Zachęta do Modlitwy Pańskiej może być swobodnie sformułowana. Ze względów dydaktycznych powinno się jednak od czasu do czasu stosować także wezwania podane przez Mszał Rzymski. Modlitwa Pańska może być recytowana lub śpiewana, zawsze jednak w oficjalnym brzmieniu (por. DMD 39). Czasem będzie wskazane zastosować wersję Modlitwy Pańskiej, w której po każdej prośbie odmawia się słowa „Ojcze nasz” albo „Amen”.

Znak pokoju

W obrzędzie pokoju Kościół prosi o pokój i jedność dla siebie samego i dla całej ludzkiej rodziny, wierni zaś okazują sobie trwającą w Kościele komunie i miłość, zanim przyjmą Najświętszy Sakrament (por. OWMR 82).

Znakiem pokoju, według *Wskazań Episkopatu Polski*³⁷, jest ukłon w stronę najbliższej stojących uczestników Mszy św. lub podanie im ręki. Ten gest wykonuje się w milczeniu lub wypowiada słowa: „Pokój Pański niech zawsze będzie z tobą” albo: „Pokój z tobą”, na co przyjmujący odpowiada: „Amen”. Należy jednak zachować jednolitość znaku w danym zgromadzeniu (por. OWMR 42). Nie wolno używać formuły: „Pokój nam wszystkim”. Kapłan może przekazać znak pokoju usługującym, zawsze jednak pozostaje w prezbiterium, aby nie zakłócać celebracji. Niech uczyni podobnie, to znaczy pozostanie w prezbiterium, jeśli dla słusznej przyczyny pragnie przekazać znak pokoju niektórym wiernym. Wypada, aby każdy z umiarem przekazywał znak pokoju osobom najbliższym (por. tamże, nr 82, 154).

Przekazanie znaku pokoju we Mszy z dziećmi otwiera pole różnorodnych form. Tekst modlitwy wzięty jest z Mszału lub swobodnie sformułowany. Towarzyszące przekazaniu pokoju gesty mogą być następujące: dwoje dzieci podchodzi do kapłana, który przekazuje im znak pokoju, następnie dzieci przed ołtarzem podają

³⁶ Zob. J. Hermans, *Eucharistie feiern mit Kindern...*, s. 656–662.

³⁷ *Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego z dnia 9 marca 2005 roku*, w: *Ogólne Wprowadzenie do Mszału rzymskiego. Z trzeciego wydania Mszału rzymskiego*, Poznań 2006, nr 33.

sobie dłonie; dzieci gromadzą się wokół ołtarza i podają sobie ręce tworząc krąg wraz z kapłanem; dzieci zgromadzone w kościele podają sobie ręce i czynią skłon. Kapłan wyjaśnia znaczenie tych gestów oraz ideę pokoju i jedności³⁸.

Łamanie chleba

Gest łamania chleba oznacza, że wierni, choć liczni, tworzą jedno Ciało przez przyjmowanie Komunii z jednego Chleba, jakim jest Chrystus umarły za zbawienie świata i zmartwychwstały. Łamanie rozpoczyna się po przekazaniu znaku pokoju i winno się odbywać z należytyym szacunkiem (por. OWMR 83).

Jeżeli grupa dzieci przystępujących do Komunii św. jest nieliczna, można używać specjalnych dużych Hostii, które dzieli się na odpowiednią, potrzebną ilość. Obrzęd łamania może odbyć się w milczeniu, aby dzieci skoncentrowały swoją uwagę na łamaniu. Jeżeli stosuje się małe Hostie dla wiernych, to zaleca się, aby kapłan przełamał dużą Hostię na kilka części i rozdzielił ją przynajmniej niektórym dzieciom (por. OWMR 321).

Komunia św.

Modlitwą odmawianą po cichu kapłan przygotowuje się do owocnego przyjęcia Ciała i Krwi Chrystusa. Wierni czynią to samo, modląc się w milczeniu (por. OWMR 84). Zachęcenie dzieci do skupienia i chwila ciszy przed przyjęciem Komunii św. dla przygotowania jest tu bardzo wskazana. Zasadniczo zachowanie milczenia w tym miejscu nie sprawia dzieciom wiele trudności, ale trzeba im wyjaśnić znaczenie milczenia w tym momencie i stopniowo je wprowadzać.

Kapłan trzymając nad pateną albo nad kielichem Chleb eucharystyczny, ukazuje go wiernym i zaprasza ich na Uczę Chrystusa. Należy nauczyć dzieci odpowiedzi na ustalone słowa ewangeliczne zawarte w Mszałe Rzymskim (zob. MR, s. 375*). Zaproszenie skierowane do dzieci może być także sformułowane swobodnie przez celebransa, a dzieci słowem lub gestem wyrażają swoją gotowość na przyjęcie Komunii św.

Zaleca się procesyjne podchodzenie do przyjęcia Komunii św. (zob. OWMR 44, 86, 160). Ciało Pana jest bowiem pokarmem na drodze do życia wiecznego. Komunię św. można przyjąć w postawie klęczącej lub stojącej. Postawę stojącą należy zachować zawsze, gdy Komunii św. udziela się pod obiema postaciami. Wierni przyjmujący Ciało Pańskie w postawie stojącej wykonują wcześniej skłon ciała lub przyklękają na jedno kolano³⁹.

Komunii św. udziela się przez podanie Hostii wprost do ust, jeżeli jednak ktoś prosi o Komunię na rękę przez gest wyciągniętych dłoni, należy mu w taki sposób

³⁸ Zob. H. Dobiosch, *Msza św. z udziałem dzieci...*, s. 307.

³⁹ Por. *Wskazania Episkopatu Polski...*, nr 38.

jej udzielić. Przyjmujący winien spożyć Ciało Pańskie wobec szafarza. Wierni przystępujący do Komunii św. nie mogą sami brać konsekrowanego Chleba ani Kielicha Krwi Pańskiej (zob. OWMR 160). Nie wolno im też podawać na rękę Hostii zanurzonej we Krwi Pańskiej⁴⁰.

Dzieci, które zostały dopuszczone do udziału w Eucharystii, powinny być dobrze przygotowane do przystępowania do stołu Pańskiego. Należy nauczyć je godnego przyjmowania Komunii św. do ust, a także na rękę, aby ze spokojem i wewnętrznym skupieniem oraz w pełni uczestniczyły w tajemnicy eucharystycznej.

Tam, gdzie to możliwe, w czasie procesyjnego zbliżania się do Komunii św. należy śpiewać pieśni odpowiednie dla dzieci (por. DMD 54). Milczenie w czasie rozdawania Komunii św. nie wpływa korzystnie na dzieci, dlatego zaleca się śpiew. Dla udziału dzieci w śpiewie dobrze jest, gdy śpiewa się pieśń z refrenem, bo wtedy dzieci oczekujące łatwo mogą się włączyć do śpiewu⁴¹.

Po rozdaniu Komunii św., zależnie od okoliczności, kapłan i wierni przez pewien czas modlą się w ciszy. Jeśli okaże się to stosowne, całe zgromadzenie może też wykonać psalm lub inną pieśń pochwalną, albo hymn (por. OWMR 88). Po przyjęciu Komunii św. można od czasu do czasu uczyć dzieci krótkiego dziękczynienia w milczeniu.

Modlitwa po Komunii św. kończy obrzędy komunijne. Trudniejsze w rozumieniu dla dzieci teksty modlitwy po Komunii św. należy akomodować do mentalności dzieci. Tekst powinien być wcześniej przygotowany na piśmie⁴².

OBRZĘDY ZAKOŃCZENIA

Po modlitwie po Komunii można podać ogłoszenia duszpasterskie. Powinny one być jednak krótkie. Jeśli przed rozesłaniem przemawia osoba świecka, czyni to nie z ambony, lecz z miejsca przeznaczonego dla komentatora. Ambony nie powinno się wykorzystywać do wystąpień ani przemówień, które nie są związane z proklamacją słowa Bożego⁴³.

W obrzędach rozesłania poleca się korzystanie z różnych formuł błogosławieństwa. Poza błogosławieństwem zwykłym przewidziane są na niektóre ważniejsze dni i celebracje błogosławieństwa uroczyste, a także modlitwy nad ludem (por. MR 380*–398*).

Obrzęd rozesłania ma być bardzo zwięzły. Kończy się serdecznym słowem celebransa, który powinien starać się o wytworzenie pomostu między celebrowaną Eucharystią a życiem codziennym dzieci. Dobrze byłoby tę przeżywaną radość

⁴⁰ Por. tamże, nr 40.

⁴¹ H. Dobiosch, *Msza św. z udziałem dzieci...*, s. 308.

⁴² Por. *Zalecenia duszpasterskie Episkopatu Polski w związku z Dyrektorium...*, nr 9 d.

⁴³ Por. *Wskazania Episkopatu Polski...*, nr 43.

jeszcze raz zaakcentować w pieśni. W niektórych wspólnotach przyjął się zwyczaj przygotowania drobnych podarunków: np. na św. Marcina przy opuszczeniu kościoła każdy otrzymuje rogalik, na dożynki każdy otrzymuje jabłko lub gruszkę, a nieraz mały chleb, z okazji uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny dzieci rozdzielają wykonane przez siebie wiązanki ziół, na Dzień Matki kobiety otrzymują kwiatek. Dzieci mogą także wzajemnie obdarowywać się obrazkami lub kopiań hasła albo symbolu, który był tematem celebrowanej Mszy szkolnej⁴⁴.

ZAKOŃCZENIE

Msze szkolne z wielką aktywnością dzieci nie mogą być jedyną formą Mszy św. z udziałem dzieci. Przygotowanie takiej celebracji z intensywną akcją dzieci zajmuje bardzo dużo czasu i energii. Ze względów psychologicznych niewskazane jest zbyt częste celebrowanie takiej Mszy św. We współczesnym świecie wszystko jest nastawione na sensację, dlatego udział dzieci w takiej Mszy św. może okazać się jedynie występem, grą dzieci przed publicznością, którą stanowią ich rówieśnicy, czasem rodzice i dziadkowie przychodzący popatrzeć i podziwiać swojego małego artystę⁴⁵. Łatwo wtedy przesunąć główny akcent na występ dziecka i zbanalizować celebrację Eucharystii. Przeakcentowanie aktywności dzieci podczas Mszy szkolnej kryje w sobie również pewne niebezpieczeństwo natury formacyjnej, a mianowicie może nie sprzyjać przygotowaniu i wprowadzeniu dzieci do uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii parafialnej z dorosłymi. Kiedy dziecko przekroczy swój wiek dziecięcy i wejdzie w wiek młodzieńczy, może „nudzić” się na niedzielnej Mszy we wspólnocie parafialnej i, jak się to nieraz zdarza, opuszcza uczestnictwo w niej⁴⁶.

Cała odnowa liturgiczna po Soborze Watykańskim II dąży zasadniczo do tego, aby otworzyć liturgię na życie ludzkie. Wiele możliwości wyboru, zmiany i kreatywności przewidują księgi liturgiczne. Jeżeli więc dobre i pożyteczne jest wprowadzanie liturgicznych adaptacji w Mszach szkolnych z udziałem dzieci, aby udostępnić liturgię dzieciom z ich zdolnością pojmowania, to także słuszne jest wymaganie, aby równocześnie dzieci na swoim poziomie nagięły się i przystosowały do celebrowanej liturgii. Przy wszelkich dążeniach do liturgicznych adaptacji nie można zaniedbać formacji wewnętrznej dzieci, czyli nawracania ich serc.

⁴⁴ Zob. H. Dobiosch, *Msza św. z udziałem dzieci...*, s. 308.

⁴⁵ Zob. R. Pierskała, *Msza święta z udziałem dzieci w Dzień Pański...*, s. 189.

⁴⁶ Zob. H. Dobiosch, *Msza św. z udziałem dzieci...*, s. 309.

DIE ZELEBRATION DER SCHULMESSE

Gestaltung der Messfeier mit Kinderbeteiligung

Zusammenfassung

Kirche empfiehlt die Zelebration der Eucharistie mit Kinderbeteiligung, besonders an Werktagen, weil sie Kindern mehr geistigen Nutzen in ihrer eucharistischen Formation bringen kann. In unseren Pfarreien wird sie „Schulmesse“ genannt, die jede Woche für die Kinder aus der Grundschule gefeiert wird.

Direktorium für Kindermessen legt einen besonderen Wert auf die Vorbereitung der Gebete, Gesänge, Lesungen und Fürbitten. Diese vorangehende Vorbereitung verlangt vom Vorsteher eine Verständigungskunst mit Erwachsenen und Kindern, die besondere Aufgaben in der Eucharistiefeier übernehmen.

In diesem Beitrag werden die pastoralen Adaptations- und Gestaltungsmöglichkeiten einzelner Teile der Messfeier mit Kindern an Werktagen präsentiert, in Anlehnung an Direktorium für Kindermessen und Allgemeine Einführung in das Römische Messbuch.

Schulmessen mit einem großen Kinderengagement sind eine ernstzunehmende Chance für die eucharistische Formation, aber sie können keineswegs die einzige Messfeierform für Kinder bleiben, weil Kinder stufenweise in die Sonntagseucharistie mit Erwachsenen eingeführt werden sollen. Aus psychologischen Gründen ist die öftere Zelebration dieser Messfeierform jedoch nicht zu empfehlen. Man kann dadurch leicht den Hauptakzent der Kinderbeteiligung an der Messe auf die Einführung verschieben und die Zelebration der Eucharistie banalisieren.

Słowa kluczowe: adaptacja, celebracja, dzieci, Eucharystia, formacja

Schlüsselworte: Anpassung, Eucharistie, Formation, Kinder, Zelebration